

סמל הוהנברג שמעון

111476

בן אסתר ואברהם

נולד ב- כ"ח בחשוון תרפ"ג 19.11.1922

התגייס לצה"ל ב- 29 בנובמבר 1947

שרת בחטיבת גולני

נפל ב- כ"ז בניסן תשי"א 3.5.1951

בקרב על תל-אל-מוטילה.

הוהנברג שמעון

בן אברהם ואסתר, נולד בינם כ"ח
במרחשון תרפ"ג (19.11.1922) בגרמניה.
עלה לארץ בשנת 1933. למד כמה שנים
בגמנסיה "ביאליק" בחיפה ואז יצא ללמוד
מקצוע. השתלם בגנות ועבד בה. בשנת
1942 התגייס לבריגדה היהודית, והוא אז
למטה מגיל-הגיוס; שירת בפלוגת
"סולל-בונה" של חיל-ההנדסה במצרים,
בטריפולי ובאיטליה. כשהשתחרר מן הצבא

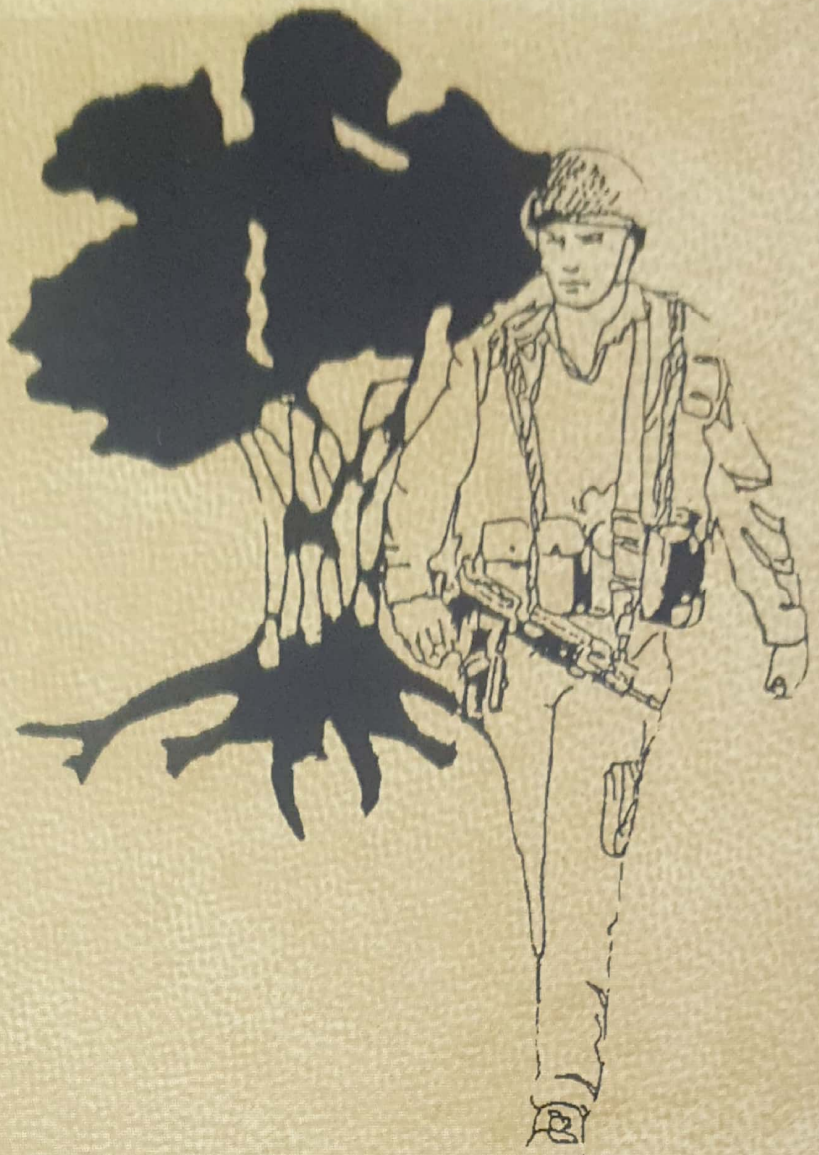
בשנת 1946 התחיל לעבוד בבית-החרושת למלט "נשר" בתור גן.
חיה מדריך פעיל ב"הגנה". אחרי החלטת איו"ם ביום 29 בנובמבר
1947 גויס מלא ושירת כמפקד-כיתה ולאחר-מכן כרב-סמל
פלוגתי. השתתף בכל קרבות-הגליל (משמר-החודן, דרדה, נבי-ישוע
ועוד) ולאחר-מכן הועבר להדרכה בנשק קל ומשידות אל בית-הספר
הפיקודי בצפון. את השררה לא חיבב ביותר ומשום כך סרב לצאת
לקורס-קצינים ונשאר בין חבריו. היה אחוב על מפקדיו ועל חניכיו.
בשנת 1949 הועבר משירות סדיר לשירות-מילואים בדרגת סמל.
התכוון להיות רב-הסמל הפלוגתי במצעד יום-העצמאות בשנת
תשי"א, אולם נפל בקרב בשפך-חירדן ליד הכנרת ביום כ"ז בניסן
תשי"א (3.5.1951), שבוע לפני יום-העצמאות וכחודש ימים אחרי
נישואיו. חובא לקבורה בבית-הקברות הצבאי בעפולה וביום ט'
באדר תשי"ב (6.3.1952) הועבר למנוחת-עולמים בבית-הקברות
בחיפה.

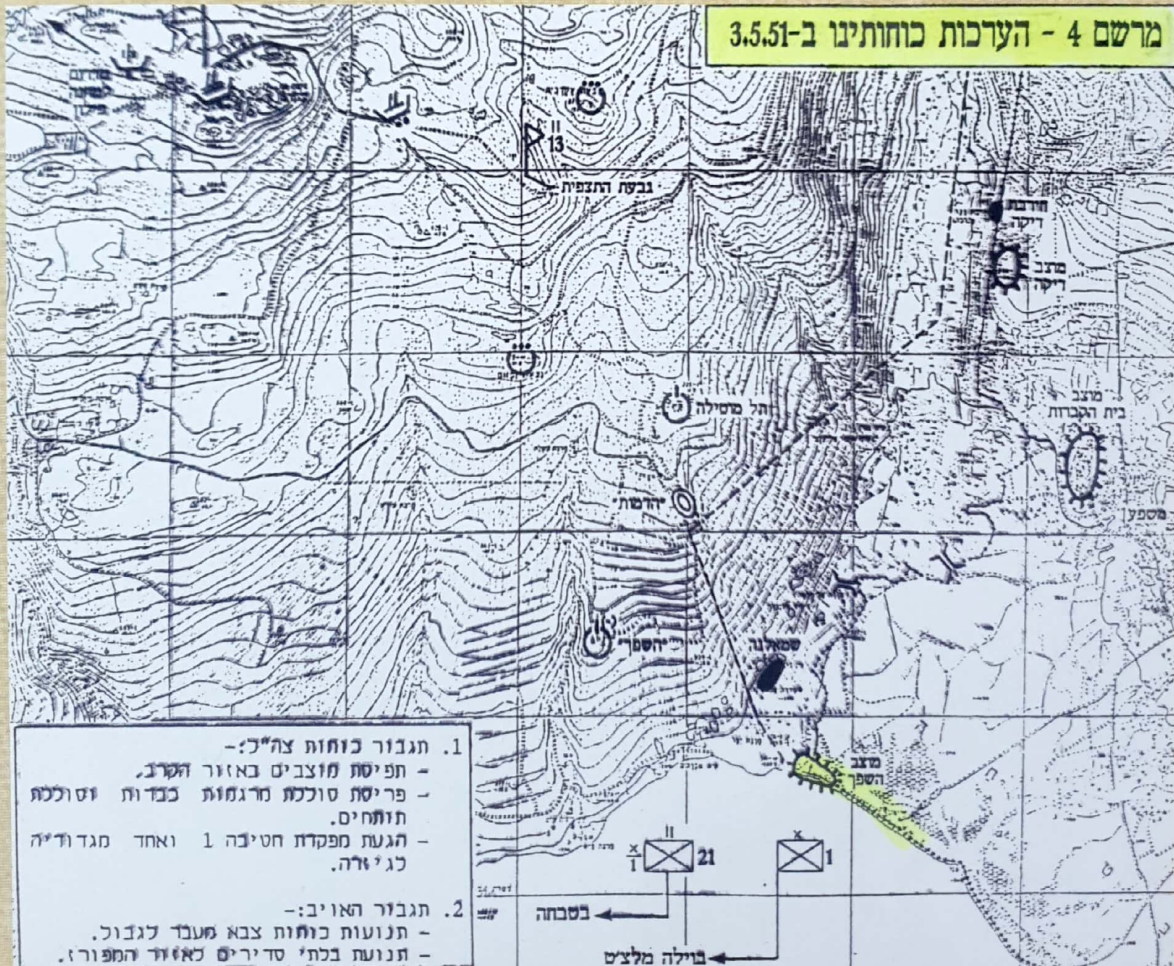
קרב תל-אל-מוטילה (2 עד 6 במאי 1951)

בחודש מאי 1951 שילמה חטיבת גולני את מחיר "משבר תקופת המעבר" של ראשית שנות החמישים. שחל בשורותיה ובצח"ל כולו: שינוי מהפכני בחרכב האנושי, ירידה חדה ברמת-האימון, במשמעת, במוראל ובנאווות-היחידה (יחסית ללוחמי דור-תש"ח, המושרשים בארץ, בעלי משמעת פוימית ומוטיבציה, ובעלי נסיון קרבי אמיתי, שהצטבר בחודשי-הלחימה הארוכים של מלחמת העצמאות). יחידה מגדוד מילואים של חטיבת גולני, שהתאמנה באזור כורזים, נתקלה בסורים, שחשתלטו על שלוש גבעות ממערב לשטח המפורז: תל-אל-מוטילה, מוצב "חשפך" ומוצב "הדמות". במערכה ארוכה ומורכבת, שנמשכה ארבעה ימים (2 עד 6 במאי 1951), מערכה בה נטלו חלק יחידות נוספות רבות של החטיבה (יחידות אחרות של גדוד המילואים, גדוד "גדעון" כולו, ופלוגת קורס המ"כים של החטיבה) - הצליחו חיילי גולני להדוף בהדרגה את הסורים אל מעבר לירדן (כולל סיוע של מרגמות 81 מ"מ ו-120 מ"מ), אך מחיר הדמים היה כבד; בקרבות תל-אל-מוטילה נפלו 40 מחיילי החטיבה, והתברר, כי חלה ירידה משמעותית ביכולת הלחימה של חיילי החטיבה. בהדרגה ירשמו "לקחי תל-אל-מוטילה", וכוח אדם איכותי יותר החל להגיע אל החטיבה.

מרשם 4 - הערכות כוחותינו ב-3.5.51

הרקע

ד"ר לבקוביץ

האיבה הערבית – גורם קבע בסכסוך

האיבה הערבית לישראל ורצונן של מדינות ערב להשמידה הם גורמי קבע באזור מאז התבטחויות של התנועה הלאומית הערבית ואילך. הסכמי השלום עם מצרים וירדן עשויים לפרוץ את חומת האיבה הערבית ולמתן את חיינוחה, לפחות לגבי מדינות אלה.

איבה זו היתה תגורם העיקרי שחניע את הערבים למנוע את הקמת המדינה, במלחמת העצמאות. לאחר מפתח במלחמה, דבקו הערבים במטרם להשמיד את ישראל ולפיכך נמשכו מלהכיר בה והכשילו את הנסיונות השונים, שנעשו מיד לאחר תום מלחמת העצמאות, להתקדם מהסכמי שביתת-נשק לשלום.

מדיניות האיבה הערבית

מדיניות ערב נמנעו מלהתקדם בכיוון להסכמי שלום. לעומת זאת נקטו במאמץ להמשך מצב המלחמה באמצעים לא צבאיים: ניתוק כולל של קשרים בתחום האזרחי, חרם כלכלי, מאבק תעמולתי ומאבק בזירה הבינלאומית, תוך הכנות (רכש, אימונים, ביין הכוח הצבאי) לחידוש המאבק הצבאי. מדינות ערב המשיכו את מדיניות האיבה והחרם כלפי הישוב היהודי בארץ ישראל, בה נקטו עוד לפני תשי"ח, ואת מצב המלחמה כלפי ישראל, כפי שנתגבש במהלך מלחמת הקוממיות.

באביב 1950, גיבשה ועדת החרם של הליגה הערבית תכנית מקיפה להפעלת חרם והסגר על ישראל. זאת עי"י הרחבת ההגדרה של "חומרי מלחמה" לכל סחורה וציוד המיועדים לישראל והחרמתם עי"י מדינות ערב בנמלים ובמים טריטוריאליים ערביים. נערכה "רשימה שחורה" של ספינות העוגנות בנמלי ישראל ונמנעה הפעלתן בנמל-ערב. ועוד תקנות והגבלות.

בעקבות החלטות הליגה הערבית מנעה מצרים שיט של אניות ישראליות בתעלת סואץ, והגבילה הובלת מטענים לישראל בתעלת סואץ באניות שאינן ישראליות. ביוני 1951 התכוננה ישראל על הסגר זה בפני מועצת הביטחון וטענה כי ההסגר עומד בניגוד לזכות השיט בתעלת סואץ לכל העמים, ובניגוד להסכמי שביתת-הנשק. מועצת הביטחון החליטה ב-1 ספטמבר 1951 כי ישראל אכן זכאית למעבר ספינותיה בתעלת-סואץ וקראה למצרים לבטל את ההסגר.

אולם מצרים לא צייתה להחלטה זו אלא הוציאה תקנות נוספות האוסרות העברת סחורות מכל סוג שהוא לישראל ומישראל – באניות זרות.

מצרים טענה לזכות צד לוחם מאחר והיא רואה עצמה במצב מלחמה עם ישראל. טיעון זה אפיין את גישתן של כל מדינות ערב עד הסכם השלום עם מצרים ב-1979.

אימונים לפני הקרב

**הקרב על
תל מונטילה**

קרבת תל-מוטילה 1951

אריה יצחקי

בתחילת שנת 1951 הניע לשיאן העימות המדוני והצבאי בין ישראל וסוריה בטשא השלימה באיזורים המפורזים. העימות קיבל תאוצה בעקבות נסיונה של ישראל להתחיל בעבודות מפלג יבוש החולה.

באפריל 1951 השלימו סורים את השתלטותם התושפת על האיזור המפורז הדרומי באל-חמה (חמת נדר), והחלו במסונות להשתלט גם על האיזור המפורז המרכזי בגורת כורזים.

רכס כורזים שנמצא בשטח ישראל חלש על האיזור המפורז ערוץ חירדן ופקעת הבטאיה. היה זה למעשה השטח היחיד בגורת הגבול הישראלי-סורי שבו קימת שליטה טופוגרפית ישראלית. בקצה הרכס נמצא תל-מוטילה (כיום גבעת קלע, עליה ממוקמת הצרעה של מושב אלמגור) המתנשא כ-213 מ' מעל ערוץ חירדן. ברמת כורזים לא היה ישוב ישראלי ואפילו לא מוצב צבאי. הנוכחות הישראלית התבטאה בתנועת סיורים של צה"ל בשטח.

באיזור המפורז שכנו שני כפרים ערביים חירבת דיקה וערב שמאלנה. הצבא הסורי חימש את חתושבים תבדואים של הכפר ערב שמאלנה ברובים ומקלעים ועודד אותם לחדור מערבה. הם עיבדו את האדמות באיזור המפורז ואף בשטח ישראל שממערב לו, וחדרו עם עדריהם אל מטרדות רכס כורזים עד לאיזור תל-מוטילה ועד לחורבת כורזים.

בשלהי חודש אפריל ותחילת מאי גילו סיורים של צה"ל כי כוחות צבא סוריים סדירים חדרו לאיזור ואף התמקמו על תל-מוטילה.

חטיבת החי"ר הסדירה "גולני" (חטי" 1) שפעלה באיזור קיבלה הוראה להפגין את ריבונות ישראל באיזור, לתפוס את עדרי הבקר החודרים או לגרשם. האחריות הפיקודית לגורה היתה של חטיבת המחוז 3.

המשימה הוטלה על גדוד 13 שהיה אחראי על גורת הגבול מימת החולה ועד הכנרת. המג"ד סא"ל רחבעם זאבי היקצה לביצוע המשימה כוח בעוצמה של מחלקת חי"ר מוגברת בכיתת מק"ב "בה", בפיקוד מ"פ הכוח יצא לדרך בשעת הבוקר של 1 במאי. התכנית היתה למקם את המק"בים באיזור "גבעת התצפית" בעוד כוח החי"ר נע מצפון מאיזור זגריה-טובא, מטהר את השטח והורף את העדרים דרום-מערבה לעבר מארב המק"בים.

התכנית נכשלה. העדרים עם רועיהם נעו אמנם דרומה בלחץ החיילים, אך בשלב מסוים הצליחו לחמוק מזרחה, בערוצים. המארב פתח בטעות באש על חיילי "גולני", ובמכת האש נהרגו 4 מחיילי המחלקה. הכוח נסוג כשהוא משאיר את ההרוגים בשטח. מחלקה נוספת של הגדוד יצאה לשטח כתגבורת, שתי המחלקות ניהלו קרב אש עם הסורים עד שעות הערב.

פיקוד הצפון החליט לכבוש את התל עוד באותו יום כדי לא לאפשר לסורים להתבסס ביעד. המשימה הוטלה על חטיבת המחוז 3. מחי"ט 3 היקצה למשימה פלוגה מגדוד חי"ר מילואים 34 שעסק באימונים בסמוך להר כנען. כוח המילואים היה מורכב מעולים חדשים ברמת אימון וכשירות נמוכה. התארגנותו ותנועתו לשטח ארכה זמן רב. סמג"ד 13 חיים עינב צירף לו שתי כותות סדירות מגדודו וכיתת מרגמות 81 מ"מ כסיוע.

לאחר הנחתה מדויקת של אש מרגמות הסתערה הפלוגה וכבשה את התל ללא התנגדות בשעה 00:23. גויות ארבעת החיילים חולצו מהשטח. הסתבר שהסורים נסוגו ונערכו במוצב "הדמות" ובמוצב "השפק" שמדרום למוטילה. מ"פ המילואים ערך בטעות את כוחותיו בחשיכה רק בחלקו המערבי של תל-מוטילה, יכולת התצפית שלו וההתגוננות כלפי מוצב "הדמות" היו לקויות ולעובדה זו היתה השפעה חשובה על מהלך הקרב.

בשחר יום חמישי ה-3 במאי החלטה החיברות הסורית החדשה. מגיד 13 העריך כי החקירות
הפכה לקרב על השליטה ברפס פורום. הוא יום המעלה כוח הגבורת שחפונה להפעיל פלוגה
מקורס המייכים החטיבתי שהתאמנה באיזור גוסר להדוף את הכוח הסורי. פלוגת קורס המייכים
של חטי' גולני בפיקוד איתן שמשוני הועברה תחת פיקוד גדי 13 ותקפה את מוצב "חשפני".

ההסתערות נערכה תחת אש שנורתה ממוצב "הדמות". המוצב נמצא נטוש והתברר כי הסורים
נמלטו ממנו לפני ההסתערות. התברר שכוח סורי גדול ממוצב וערוך במוצב "הדמות". הסורים
הקימו עמדות בין סלעי הכולת החדלים ומיקמו במערך ההגנה מקי"בים רבים מדגם הוצ'קס
מסלעי "שאטר" מרגמות 60 מ"מ.

כוח המילואים בתל"מוטילה שהיה בשטח גרוע הוטריד ע"י אש מרגמות וצלפים שהסתגו לקרבת
חתל ממזרח תמך מורת, 3 מאנשיו נהרגו וכ-10 נפצעו. הפצועים והחרוגים לא חולצו והאספקה

לא הגיעה. המ"פ ביקש בשעות אחי"צ רשות לטגת, אך קיבל הוראה להישאר במקום, באותה שט
הגיעה מחלקת תגבורת מקורס המייכים. למקום הגיעה גם חוליה ובה אריה ספר - מ"פ מגדוד 13
שהחליף את מ"פ המילואים כמפקד המוצב. סוללת תותחי 75 מ"מ שלנו פרסה מדרום למחנה
פילוזי החלה לחנותי הפגזה על מוצב "הדמות". נסיון שלנו להתקדם אל מוצב "הדמות" נבלם
באש חזקה.

בשעות החשיכה קידמו הסורים תגבורת מגדוד החי"ר 16 ומגדוד הסיור לאיזור המפורז.

בלילה חלו גם חילופים בפיקוד על הקרב. מחי"ט גולני אלי"מ מאיר עמית קיבל את הפיקוד על
הגזרה במקום מחי"ט 3. הוא החליט לתגבר את כוחותיו בגורח. מפקדת החטיבה התמקמה בוילה
מלצט. גדוד חי"ר 21 בפיקוד סא"ל אהרון אבנון קודם מבסיסו בטירה לטבחה וסוללת מרגמות
120 מ"מ נערכה בגזרה.

בבוקר יום ה-4 במאי החליפה פלוגה מגדוד 21 בפיקוד גבי ברשי את פלוגת המילואים בתל-
מוטילה ששאה עמה את הנפגעים. ההחלפה בוצעה תחת אש. הסורים תקפו פעמיים את כוחותינו
במוטילה ובישפני" בסיוע אש מרגמות 60 מ"מ. שתי ההתקפות נהדפו. צה"ל הפגיו את מוצב
"הדמות", אך האש ממנו לא שותקה. בקרבות נהרגו 3 מחיילינו.

בשעה 16:30 היתה אמורה להכנס לתוקפה הפסקת אש בחסות האו"ם, אך הסורים המשיכו בירי
והמשיכו להזרים תגבורות לשטח.

מחי"ט גולני אישר פשיטה לילית על מוצב "הדמות", המשימה הוטלה על מחלקה מגדוד 13, בשל
תקלות לוגיסטיות, בוצע רק סיור אלים שנהדף באש. כמה מהתוקפים נפגעו.

בשבת ה-5 במאי המשיכו הסורים להטריד באש את הכוח בתל-מוטילה ונערכו מספר נסיונות להתקדם
ולהסתגל לעברו מכיוון "הדמות" וממזרח, שנחדפו באש. בשעות הצהרים הגיעו לאיזור משקיפי האו"ם
כדי לבדוק את המצב והאש פסקה. מבחינתנו המצב היה קשה ביותר. הקרב נמשך כבר ארבעה ימים
והכוח הסורי הפולש עדיין ישב בשטחנו. היה חשש כי ישמור על הישג זה אם תוסדר הפסקת האש.
הוחלט לתקוף ולכבוש את המוצב "הדמות" בכל מחיר ולגרש את הסורים משטח ישראל.

המשימה הוטלה על פלוגה מגדוד 21 בפיקוד זאב סלעי. מרבית חייליה היו עולים חדשים. הוחלט
כי הכוח יתקוף מכוון תל-מוטילה בשעה 01:00, בסיוע סוללת תותחים, סוללת מרגמות 120 מ"מ,
כיתת מרגמות 81 מ"מ ומק"בים. חיילי הפלוגה יצאו מ"גבעת התצפית" כאשר מרביתם סובלים
מהתלת קיבה.

המלגה תגיעה לתל-מוטילה. כאן תיארם המי"פ את הסיוע וקיבל מידע מודיעיני. בשעה 03:00 הגיעה המלגה למרחק כ-400 מ' מחיעד **שחופנו** עיי הארטילריה של צה"ל. למרות **אש** הסיוע ירו הסורים **אש** מרגמות ומקלעים יעילה ולכוח היו נפגעים. המי"פ אירגן **חלק מאנשיו**, הסתער שנית והצליח ל**וציע** **דף** 100 מ' מחיעד. שם נבלם הכוח באש חזקה ולא הצליח להתקדם. באש הסורית נפגעו רבים וביניהם מפקד מחלקת **חמוד שנהרג**, הממ"ים האחרים ומרבית המי"כים **נפצעו**. המי"פ **ביקש** תגברות. מיד יצאה אליו מחלקה מחפולגה שהחזיקה בתל-מוטילה. עם **אור ראשון** פתח המי"פ בהסתערות שלישית בסיוע **אש** מרגמות 120 מ"מ שחוננתה מעל ראשי המסתערים. כשהגיעו למרחק של כ-50 מ' מהאויב פגעה בהם פצצת מרגמה 120 מ"מ של כוחותינו וגרמה ל-10 נפגעים, ביניהם המי"פ. ההסתערות נשברה. הכוח תפס מחסה בין הסלעים, המשיך לנהל חילופי אש וקרב רימונים עם הסורים כשהמי"פ הפצוע ממשיך לפקד עליו.

למקום נשלח סמ"פ מגדוד 13 כדי להחליף את המי"פ הפצוע, אך הוא לא הצליח לארגן את הכוח ולחזר את ההסתערות, ואף ביקש אישור לסגת. לא ניתן אישור לנסיעה וסמ"פ 21 נשלח לטח עם קשר לקבל פיקוד. כן הופעלה תגבורת של שתי מחלקות מקורס המי"כים שתקפו מדרום-מערב ממוצב "חשפך". הם סבלו בדרכן אבידות מאש הסורים, הסתערו, הגיעו עד פאתי היעד ונבלמו. הסורים לא נשברו. הם נסוגו לחלק המזרחי של המוצב והמשיכו בירי ובקרב רימונים. כל אותה עת המשיכה הארטילריה להעסיק את מוצב "הדמות" פגעה בסורים ולעיתים אף פגעה בכוחותינו המצויים בפאתי היעד.

למקום הגיע סמ"פ 21 עקיבא סער שנפגע בהפגזה, אך תפס פיקוד על הכוח. בשלב זה נשלח כוח תגבורת נוסף, מחלקה מגדוד 21 שפתחה בהסתערות. מחי"ט גולני החליט להטיל לקרב גם כוח מגדוד 12 שהגיע מעמק הירדן ובמקביל תבע מאלוף פיקוד הצפון את הפעלת מטוסי חיל האוויר. בשעה 09:00 הגיע מדרום כוח נוסף – פלוגה מגדוד 12 (גדוד העתודה החטיבתית) בפיקוד יצחק זייד. במקביל הופיעו מעל השטח 4 מטוסי ספיטפייר של חיל האוויר שהיו בטיסת אימונים באיזור.

לאחר לבטים רבים אישר המטכ"ל ביצוע יעפירסרק מעל היעד, מבלי פתיחה באש. במהלך אחד היעפים ירה בטעות אחד המטוסים צרורות אחדים מתותח 20 מ"מ ופגע בכוח הסורי. היעפים והסתערות התגבורת הכריעו את הקרב. הסורים נסוגו וכוחותינו תקפו כאשר חיילי קורס המי"ים **מסתערים מדרום** ושרידי פלוגה א' מסתערים מצפון, הם השתלטו על המוצב ורדפו באש אחר הבורחים.

הקרב הסתיים בשעה 11:00. בצהריים החליפה פלוגה רעננה מגדוד 12 של גולני את הכוח במוצב "הדמות". אבידותינו היו כבדות מאד. בקרב של 5–6 במאי נפלו 30 מלוחמי "גולני", חלקם נפגעו באש הארטילריה של צה"ל. בכך הגיע מספר הרוגי קרב תל-מוטילה ל-40, בקרב נפצעו 72 חיילים. מאוחר יותר נפטר אחד הפצועים. לסורים חיו אבידות כבדות, חן בין החיילים הסדירים וחן בין הבלתי-סדירים, הם פינו את האיזור המפורז ואיתם יצאו גם תושבי ערב שמאלנה. נסיונם להשתלט על האיזור נכשל.

קרבות תל-מוטילה היו שיאו של העימות הצבאי במאבק על השליטה באיזורים המפורזים, ובעקבותיהם השתררה רגיעה בגבול ישראל-סוריה למספר שנים.

הקרב גרם לזעזוע קשה בצה"ל. שכן התגלו ליקויים רבים במשירות המערך הלוחם, במודיעין ובהפעלת הארטילריה. בעקבותיו הוקמו שתי ועדות חקירה מטכ"ליות שערכו בדיקה מקפת בנושאי הארגון, האימון ותורת הלחימה של צה"ל. מסקנותיהן תרמו לשינויים ושיפורים שנערכו בצה"ל בשנים הבאות.

חבריו לנשק

